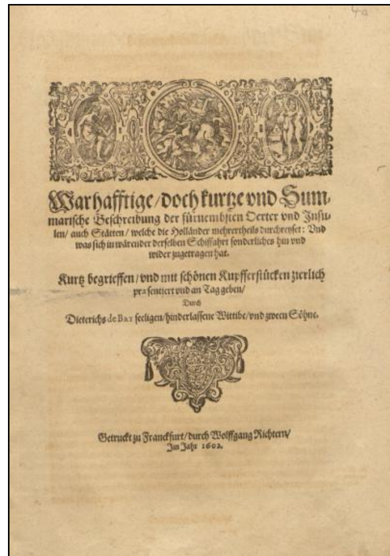

Warhafftige/doch kurtze vnd Summarische Beschreibung der fürnembsten Oerter vnd Insulen/ auch Stätten/ welche die Holländer mehrertheils durchreyset: Vnd was sich in wärender derselben Schiffahrt sonderliches hin vnd wider zugetragen hat.

Kurtz begriffen/ vnd mit schönen Kupfferstücken zierlich præsentiert vnd an Tag geben/

Durch

Dieterichs de Bry seeligen/ hinderlassene Wittibe/ vnd zween Söhne.

Getruckt zu Franckfurt/ durch Wolffgang Richtern/
Im Jahr 1602.

DIETERICH DE BRY

WARHAFFTIGE, DOCH KURZE UND SUMMARISCHE BESCHREIBUNG DER FÜRNEMBSTEN OERTER UND INSULEN, AUCH STÄTTEN, WELCHE DIE HOLLÄNDER MEHRENTHEILS DURCHREISET: UNS WAS SICH IN WÄRENDER DERSELBEN SCHIFFAHRT SONDERLICHES HIN UND WIDER ZUGETRAGEN HAT.

WAARACHTIGE, DOCH KORTE EN BEKNOPTE BESCHRIJVING VAN DE VOORNAAMSTE OORDEN EN EILANDEN, ALSOOK STEDEN, DIE DE HOLLANDERS MERENDEELS ZIJN DOORGEREISD: EN WAT ZICH GEDURENDE DEZE SCHEEPVAART MET NAME ZO NU EN DAN HEEFT AFGESPEELD.

1 6 0 2

vertaling:

Ruud Muschter
∴

Groningen

muschter@home.nl-
www.archive.org

herzien 10 april 2022

INHOUD

INLEIDING VAN DE VERTALER

Dit werk is geschreven door Dieterich de Bry, ook Theodor de Bry genaamd (1528-1598), een in Luik in de Zuidelijke Nederlanden geboren goudsmid en graveur.

Hij schildert een aantal avonturen van de Hollanders in de kuststreek van Spanje, bij Lusitanië, San Sebastian en Santa Clara. Maar ook behandelt hij gebeurtenissen bij Manilla, en bij het Isola del Principe, gelegen bij de Golf van San Lorenzo ten noorden van Nova Scotia.

De ontmoetingen met de Indianen waren niet zonder gevaar, maar ook met de Portugezen werd slag geleverd.

De afbeeldingen - kopergravures - bij de teksten zijn prachtig.

Ruud Muschter

HET OMSLAG

Waarachtige, doch korte en beknop-
te beschrijving van de voornaamste oorden en eilan-
den, alsook steden, die de Hollanders merendeels zijn doorgereisd: En
wat zich gedurende deze scheepvaart met name zo nu en
dan heeft afgespeeld.

Kort samengevat en met fraaie kopergravures sierlijk
gepresenteerd en aan den dag gegeven,
door
de achtergebleven weduwe en twee zonen van Dieterich de Bry
zaliger.

Gedrukt te Frankfurt, door Wolffgang Richtern,
in het jaar 1602.

DE TEKST

I.

Afbeelding van het Isola del Principe ofwel Prinseneiland, samen met vermelding van hetgeen zich aldaar heeft afgespeeld.

Dit eiland ligt op anderhalve graad naar de noordzijde van de equinoctiale lijn. Aldaar werden de Hollanders gedwongen om hun zieken met allerhande verkwikkingen van fruit en andere vruchten, alsook met water te verfrissen. Toen zij met een scheepje en vredevaantje sommigen aan land hadden gestuurd en uitgezet, is hun een Moor die goed Portugees heeft gesproken, met een vredevaantje tegemoet gekomen, die de Hollanders vriendelijk heeft ontvangen en vier van hen met zich mede de vesting of verschansing in heeft gevoerd en aldaar ook met eten en drinken goed getrakteerd, met de gevatte hoop om de grootste groep van hen, die nog bij het scheepje bleef, ook in de genoemde vesting uit te nodigen en te lokken. Doch nadat de Portugezen vervolgens gemerkt hadden dat hun aanslag geen

voortgang wilde hebben, hebben zij drie van de Hollanders verraderlijk vermoord en doodgeslagen, van wie de vierde ontkomen is en de melding aan de Hollanders heeft verkondigd.

II.

Schermutseling die de Hollanders vergeefs met de verraderlijke Portugezen hielden.

Toen de admiraal die nog met de schepen op zee verbleef, een dergelijke verraderij had begrepen, heeft hij om deze smaad te wreken honderdtwintig goed uitgeruste mannen tegen de Portugezen aan land gezet. Toen zij een goede tijd met elkander geschermutseld en gevochten hadden, hebben de Hollanders zich weliswaar ingespannen om de schans van hun vijanden af te lopen en te verdringen, doch zich wegens vrees voor grotere schade uiteindelijk onverrichterzake wederom moeten terugtrekken. De betekenis van de afbeelding is met A, B en C aangeduid. A. zijn de verschansingen der Portugezen. B. is de schermutseling die zij met elkander gevoerd hebben. C. is de verschansing der Hollanders, die zij bij een frisse watervloed ter bescherming en verdediging van degenen die de schepen van water voorzagen, opgeworpen en ingericht hadden. D. zijn de Indiaanse mannen en vrouw die op het hiervoor vermelde eiland wonen. De man

is een van hun opperhoofden, die gemeenlijk met een rondas[1] en spies lopen. De vrouwen lopen met een krom mes in de hand en hebben paternosters[2] om de nek, die met een klein kruisje behangen zijn, waaraan zij door overreding door de Portugezen grote eerbied bewijzen.

[1] Schild.
[2] Rozenkransen.

III.

Contrafactuur van het eiland Rio Javero[3].

Rio Javero is een eiland, ook onder het Lusitanische gebied gelegen. Toen de Hollanders daarin rondgingen voor verfrissingen, hebben zij niet meer dan veertig of vijftig pomeransen kunnen krijgen. Toen zij echter met diverse scheepjes aan land waren gevaren en een Moor samen met een Portugees hadden aangehouden, opdat zij hun de weg toonden, is er een tamelijk grote groep Indianen naar voren gebroken en heeft een grote hoeveelheid pijlen in de Hollanders geschoten, diversen van hen zeer gewond en hen daarop gevangen genomen, zodat zij ook dit oord hebben moeten verlaten. A. is de schermutseling. B. de plek waar de gevangenen werden uitgewisseld. C. is de stad van het eiland. D. is de Portugese vesting.

[3] "Rio Iauero". De afbeelding spreekt over "Rio Iavero".

IV.

Afdruk van het eiland S. Sebastian.

Toen de Hollanders bij dit eiland aankwamen, zijn zes van hen met een scheepje aan land gevaren, doch plotseling door de Indianen die uit de struiken en het woud tevoorschijn waren gesprongen, overvallen. In deze slag zijn twee Hollanders doodgeslagen, doch de overige vier zijn gevangen en weggesleurd geworden, nadat de Indianen van tevoren hun neus hadden kapotgeslagen, zoals zulks bij de letter A. te zien is. B. is een plek waar zij water en brandhout hebben gehaald. Bij C. richten zij wederom een bootje in. Bij D. vangen zij zulk een hoeveelheid vis, dat zij de grootste moeite hadden om het net op het land te trekken.

V.

Afbeelding van het eiland S. Clara.

Op dit eiland hebben de Hollanders hun zieken afgezet en hen in opgerichte hutten veertien dagen lang zo vlijtig verzorgd, dat zij met uitzondering van vijf die door langdurige ziekte te zeer afgemat waren geweest en aldaar gestorven zijn, allen wederom tot goede gezondheid hebben gebracht. Op genoemd eiland hebben zij niets anders kunnen verkrijgen dan groene kruiden en twee pruimenbomen, waarmee zij zich enigszins konden verkwikken. Opdat echter de zieken door de inwonende eilanders niet verrast en overvallen zouden worden, moesten zij door vlijtige wacht sterk beschermd worden. Van het boven aangeduide oord lag een klein eiland niet zeer ver weg, bij hetwelk zij een grote hoeveelheid vis vingen. Ook losten zij aldaar goederen uit een van hun schepen, en aangezien het zeer beschadigd en ook verder niet in te zetten was, staken zij het in brand.

VI.

Porto de Seyro.

In dit oord stierf de hoofdman Jacob Janns Huidenkooper[4], nadat hij aan scheurbuik een lange tijd ziek gelegen was, en die ook op het gemelde eiland begraven is. Dit land was weliswaar aan mensen en bomen leeg, doch aan wild zoals herten, buffels en struisvogels was daar een grote hoeveelheid. De admiraal is met twee scheepjes aan volk aan land gevaren, en toen hij ter bewaking van het scheepje aldaar vijf heeft achtergelaten, doch zich met het andere gezelschap diep in het binnenland heeft begeven, hebben de Indianen de vijf die wegens koude enigszins ver van het scheepje waren weggewandeld, overvallen en met pijlen zo hard in hen geschoten, dat drie van hen op de plek aan wal erin gebleven zijn, doch twee ontkomen zijn en met

[4] "Häutekäuffer". De auteur heeft de Hollandse naam kennelijk verduitst.

een scheepje zijn weggevaren. Toen echter bij terugkeer de drie doden door de admiraal met verwondering over de daad gevonden werden, heeft hij om hen te wreken enigszins dit land doorzocht, doch niemand te pakken kunnen krijgen. Aldaar vonden zij ook vele Indiaanse graven die met pijlen en veren bestoken en versierd waren.

VII.

Wat de Hollanders in Freto op een eiland is overkomen.[5]

Toen de Hollanders in Freto Magellanico bij een eiland niet ver van Cabo de Nassau waren aangekomen en aldaar verscheidene scheepjes met Indianen hadden aangetroffen, zijn zij met scheepjes op dezen toegeroeid. Waarop dan de Indianen ontsprongen en zich op een hoge overhangende berg hebben gevoegd. Toen zij evenwel meenden dat de Hollanders kwamen vanwege de pinguïnvogels, hebben zij daarvan diverse op de scheepjes geworpen. Toen echter de Hollanders daarmee nog niet tevreden waren, hebben de Indianen met stenen en pijlen naar beneden geschoten en ten slotte toch de vlucht genomen. Toen de Hollanders derhalve uitstegen en het eiland doorzochten, hebben zij uiteindelijk bij het afdalen van een berg een grote holte gevonden waarin zich een groot aantal Indiaanse mannen, vrouwen en kinderen

[5] In de afbeelding staat bovenaan: "Slag met de wilden in Straat Magellaan".

ophielden, die met pijlen op de indringende Hollanders dermate schoten, dat de strijd zeer groot werd en de Hollanders de plek niet konden innemen voordat zij alle mannen met hun roeren hadden omgelegd. Daarna hebben zij het gat ingenomen en de overige vrouwen en kinderen, net als het vee, uit schrik overhoop liggend gevonden, van wie zij vier knaapjes en twee meisjes met zich mee naar het schip hebben genomen.

VIII.

Hoe de Hollanders op het eiland La Moche zijn vastgehouden.

Op dit eiland zijn de Hollanders goed ontvangen, want de eilanders hebben hen naar hun woonhuizen gevoerd en hen naast deze op blokken laten zitten. De Indiaanse vrouwen zijn allen uit hun huizen toegelopen en zijn in twee of drie groepen op hun hurken gaan zitten. Verder heeft een oude Indiaanse vrouw de Hollanders met een kruik vol met hun drank, cici genaamd, vereerd, waarvan zij naar hartelust hebben gedronken. De drank wordt zeer afschuwelijk en onsmakelijk op de volgende wijze bereid. De alleroudste vrouwen, die geen tand meer hebben, kauwen een bepaalde vrucht met hun gebit en spugen het gekauwde uit op een hoop. Dat laten zij daarna gisten en maken daar aldus hun drank uit. Bij zulk een drank komen zij ten tijde van hun feestdagen bijeen. Eentje gaat op een paal staan en fluit iets op een bepaalde aard en tempo. De anderen zitten op hun hurken in een

cirkel of groep en drinken elkander toe, totdat zij dronken worden. In deze afbeelding worden de inwoners afgebeeld.

IX.

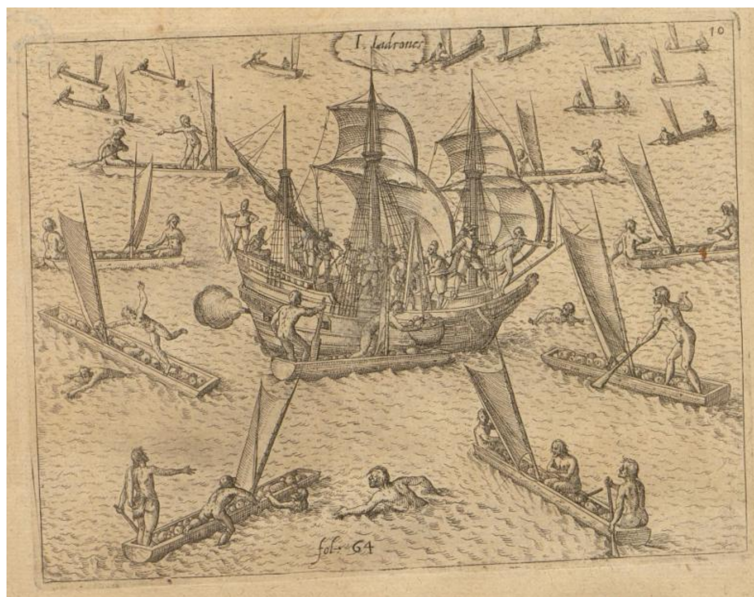
Beschrijving van het eiland Ladrones.

Dit eiland is klein, vol geboomte en rotsachtig, zoals hier te zien is, en zijn ware naam is Ladrones. De inwoners zijn namelijk een zeer diefachtig en roofachtig volk, voor wie de Hollanders zich niet genoeg hebben kunnen hoeden. Zij lopen gans naakt, behalve dat de vrouwen een groen blaadje voor hun schaamte hangen. Zij zijn bruinachtig van kleur. De mannen dragen hun haar kort, doch de vrouwen trekken het lang. Zij leven onder elkander zonder wet, net als het vee. Derhalve zijn zeer veel van hen door de Fransen vreselijk toegetakeld en afgeslacht.

X.

Wat de Hollanders bij het eiland Ladrones is overkomen.

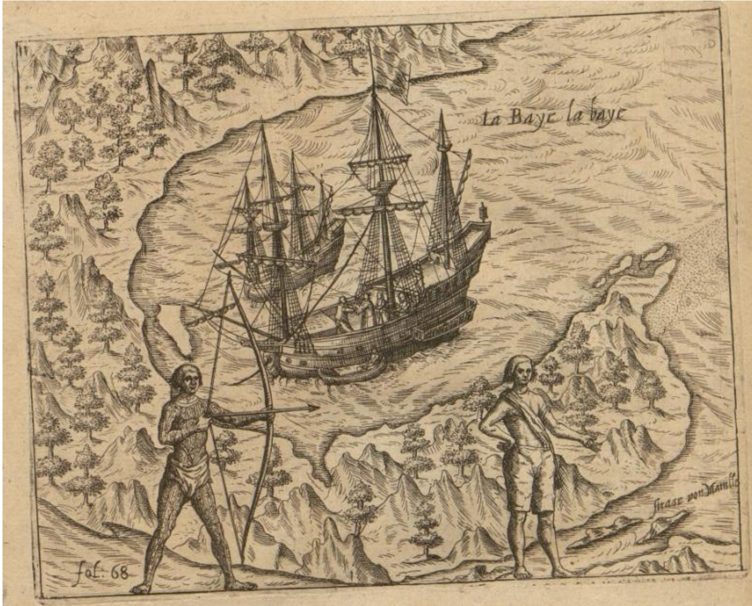

Op het eiland Ladrones kwamen naar de schepen der Hollanders wel tweehonderd scheepjes, in elk waarvan op zijn minst wel twee of drie personen waren. Bij het hanteren, gebruikten zij de volgende manier. De Hollanders bonden aan een zeil een stuk ijzer dat de Indianen begerig afnamen en een zakje met rijst daarvoor aanhingen, hetgeen de Hollanders aldus optrokken, doch een grote zwendel en bedrog der volkeren bevonden. Want bovenin hadden zij de zak met rijst gevuld, en onder de bladeren of iets dergelijks een onnuttig iets ingeladen. Toen ook sommigen onder hen naar boven op het schip kwamen, heeft een van hen aan een Hollander onvoorzien zijn rapier ontfutseld en zich daarmee in de zee gestort en is hij aldus naar het eiland gezwommen. De admiraal schoot weliswaar onder hen, doch het merendeel sprong in een kring in de zee en verstopte zich een tijdje onder het water. Wanneer hun scheepjes al omgestoten werden,

achtten zij dit niet hoog, doch zwommen naderbij, keerden de scheepjes wederom om en gedroegen zich als voorheen. De scheepjes zijn lang en smal, opdat ze zeer snel naar voren en naar achteren, zonder om te draaien, weten te zeilen.

XI.

Over de boezem Baye La Baye.

Deze boezem is op ongeveer acht mijl afstand van Manilla gelegen. Toen echter de Hollanders gemerkt hadden dat de omgeving een Spaanse jurisdictie was, hebben zij een Spaanse vaan opgestoken en een scheepsknecht een monnikskap opgezet, om daardoor ettelijke Spanjaarden naar zich toe te lokken. Toen nu een voorname Spanjaard naar hen toe is gekomen, heeft deze verordineerd, dat veel proviand en etenspijs voor geld naar hen toegevoerd werd. Aangezien de kwestie echter verdacht is geworden, hebben zij een kapitein naar de Hollanders afgevaardigd, die van hen het koninklijke wachtwoord opeiste. Dat hebben zij de prinselijke commissie getoond. Daarvan zijn de Spanjaarden hogelijk geschrokken en zij hebben er verder niets meer op laten volgen. Hierbij is ook geplaatst de afbeelding van het

vermelde oord der Indianen, zoals ook van geheel Nieuw-Spanje, alsook van een inwoner van Fretum Magellanicum[6].

[6] "Freti Magellanici", dus gedeclineerd. Lees: 'Straat Magellaan'.

XII.

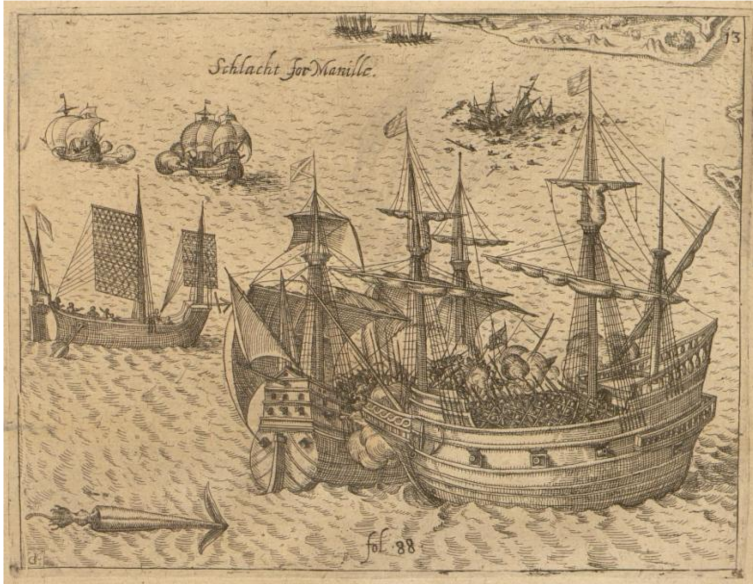
Contrafactuur der Japanners.

Toen de Hollanders niet ver meer van Manilla waren, kwam hun een schip tegemoet uit Japan. De afbeelding van hun volk is hier voor ogen gesteld. Deze lieden zijn tamelijk lang, gaan bijna gekleed zoals de Polen, met lange rokken. Onder dezen droeg de leider, die een edelman was, een gewaad gemaakt van een stof van gebloemde zijde. Zij zijn goede en geoefende krijgslieden, weten met buksen, speren, bogen en sabels kunstig en behendig om te gaan. Zij zijn over het gehele hoofd kaalgeschoren, behalve dat zij van achteren een lange knoet laten groeien en afhangen, zoals hier duidelijk te zien is.

XIII.

Slag der Hollanders en Spanjaarden voor Manilla.

Toen de Hollanders voor Manilla lagen, hebben de Spanjaarden een groot oorlogsschip - met soldaten zo goed voorzien dat er van hen zeven tegen één Hollander waren - ter verovering van het buitenlandse schip uitgezonden. Toen nu het treffen hard was en de Spanjaarden reeds op het Hollandse schip streden, hebben de Hollanders door het overgetrokken net de Spanjaarden met zulk een moed en behendigheid ontvangen en bestreden, dat zij allen wederom zijn teruggeweken en zich in veiligheid hebben moeten begeven. Toen echter het gemelde admiraalsschip der Spanjaarden, hetgeen door het geweldige en niet-aflatende schieten door de Hollanders hevig beschadigd is geworden, wilde terugkeren, zonk het slechts ten gronde, zodat alle Spanjaarden voor de ogen van hun vijanden jammerlijk moesten verdrinken. Doch het viceadmiraalsschip van de Hollanders is door het viceadmiraals-schip van de Spanjaarden achtervolgd en uiteindelijk gevangen

geworden. Hier is ook een schip van Japan afgebeeld, samen met een zeil gemaakt van matten, en een houten anker.